

Op huisbezoek met de rode dokter

KRIS MERCKX BESCHRIJFT ZIJN LEVEN ALS DOKTER VOOR HET VOLK

Net voor hij zijn stethoscoop aan de haak hangt, blikst Kris Merckx terug op zijn loopbaan als huisarts bij Geneeskunde voor het Volk. 'We hebben de weg vrijgemaakt naar een socialere en democratischer geneeskunde.'

LIEVEN SIOEN,
FOTO WIM DANEELS

Zijn patiënten zeggen niet 'meneer' of 'dokter', maar 'Kris'. Voor de gepensioneerd arbeiders van Hoboken is Kris Merckx een van hen. Merckx heeft er ook altijd voor gekozen om te leven zoals zijn patiënten: hij woont in een sociaal huurappartement en verdient een nettoloon van 1.100 euro. Geld dat hij op de rekening van zijn vrouw laat storten, om loonbeslag in een van de vele rechtszaken tegen hem te vermijden. Een zichtrekening heeft hij nooit gehad. Die koppige trouw aan zijn principes wekt bewondering tot bij zijn meest liberale tegenstanders. 'Als politicus is hij nooit uit de marge van de politiek geraakt, maar als arts kun je alleen maar respect voor hem hebben', schrijft Luc Van der Kelen in een reactie op het pas verschenen boek waarin Kris Merckx terugblijkt op zijn leven als dokter van het volk.

We gingen een dag mee op huisbezoek met Kris Merckx, en zagen een andere Merckx dan de PVDA-politicus van op televisie, die altijd het leed van de hele wereld lijkt te torsen. Bij zijn patiënten is

de dokter goedlachs en joviaal. 'Eigenlijk ben ik een vrolijk mens', zegt Merckx. 'Maar de media duwen me nogal gemakkelijk in de rol van eeuwige opposant van het systeem. Het ligt ook aan mij; ik wil een te grote boodschap brengen in te korte tijd. Eigenlijk zou ik als politicus moeten praten zoals ik met mijn patiënten praat.'

Onder de werkmensen

Merckx voelt zich thuis onder zijn patiënten. 'Mei '68 heeft me van Leuven naar Hoboken gebracht. Ik was assistent in Leuven, tot op een dag Walter De Bock me uit de universiteitskliniek kwam weghalen om de stakende arbeiders van Cockerill Yards in Hoboken te gaan steunen.'

Twee andere ervaringen waren mee doorslaggevend voor Merckx' radicale keuze. 'Tijdens de mijnstakingen van 1970 reden we 's avonds naar Limburg om medische zorgen te verlenen. Daar zag ik voor het eerst een röntgenfoto van een stoflong vol silicium. Die man had bakstenen in zijn borst, in plaats van longen. Ik zag er ook Turkse vrouwen met littekens van een galblaasoperatie. In Limburg bestond toen nog het systeem dat huisartsen en specialisten het honorarium voor operaties deelden. Ze overtuigden onmondige allochtone vrouwen tot onnodige, maar lucratieve operaties. Toen begreep ik dat het kapitalisme niet alleen ziek maakt, maar dat de gezondheidszorg ook ziek was van het kapitalisme.'

In Hoboken zag Merckx de verwoestende impact van metaaldampen en asbest op de scheepsarbeiders van Cockerill Yards. Na de staking besloot hij met Michel Leyers in Hoboken te blijven en een groepspraktijk op te richten. 'We zouden bewijzen dat gratis en kwaliteit kunnen samengaan.' De arbeiders van Hoboken waren maar al te blij met de dokters die gratis werkten.

De dankbaarheid in de wachtzaal blijkt groot. 'We zijn geen nummers voor deze dokters, ze nemen ook de tijd voor onze persoonlijke problemen', zegt Leopold, die kampt met depressies en een alcoholprobleem. 'Problemen met

papieren, uitkeringen of terugbetalingen, ze maken er altijd tijd voor.'

Geneeskunde voor het Volk trekt voor elke raadpleging twintig minuten uit. 'Onze aanpak druist volledig in tegen de prestatiegeneeskunde, maar geeft ons de tijd om ook te peilen naar de persoonlijke en sociale toestand van de patiënten', zegt Kris Merckx. 'We hebben verschillende bakens verzet in de strijd voor een democratischer en socialere geneeskunde. Het model van groepspraktijken heeft algemeen ingang gevonden en het forfaitaire betalingssysteem is wettelijk erkend. Professoren van de opleiding huisartsgeneeskunde beschouwen ons als een voorbeeld van moderne eerstelijnszorg en laten graag studenten stage lopen bij ons. Verschillende stedelijke gezondheidscentra zijn op ons model gebaseerd. Bovendien is dit voor jonge huisartsen een interessant systeem om in te werken. Onze dokters hebben een bediendencontract en genieten daar alle voordelen van, zoals vakantie en een volledig zwangerschapsverlof. We geven ze de ruimte voor vorming en onderzoek. Onlangs won een van onze jonge collega's nog de Quality Award van het Riziv omdat ze een systeem op poten had gezet om risicopatiënten te stimuleren een griepvaccin te plaatsen. We zijn ook genomineerd voor de prijs van de Huisarts voor een project om het aantal huisbezoeken terug te dringen tot de allernoodzakelijkste. Niemand hoeft dus te beweren dat gratis geneeskunde niet efficiënt kan zijn.'

Zo'n projecten geven voldoening, zegt Merckx. 'Daardoor hebben we minder last van de malaise in het huisartsenberoep. We hebben een instroom van jonge artsen en we kunnen het risico op burn-out beperken door de medische zorg altijd te koppelen aan sociale actie tegen de oorzaak van ziekten.' Merckx zegt wel dat ze wat aan de loonvoorwaarden van hun artsen hebben moeten doen: 'Tot 2008 schommelden de lonen tussen 1.100 en 1.500 netto. We hebben dat nu opgetrokken tot 1.500 euro netto voor een beginnend arts,

oplopend tot 2.500 euro naargelang de anciënniteit.'

Half gewonnen

Geneeskunde voor het Volk heeft zijn plaats in het huisartsenlandschap verworven. 'De tijd dat driekwart van de Hobokense collega's klacht tegen ons indiende bij de Orde ligt ver achter ons.'

Die erkenning is er niet zonder slag of stoot gekomen. Legendarisch zijn de rechtszaken tegen de artsen voor het volk, hun arrestaties of de gewelddadige inbeslagname van de meubelen van dokter Harrie Dewitte in Genk.

Beschouwt Merckx zijn strijd met de Orde nu als gewonnen of verloren? 'Half gewonnen, omdat erkend is dat geneesheren gratis mogen werken, dat ze wantoestanden in de geneeskunde mogen aanklagen en dat ze gezondheidszorg mogen koppelen aan sociale actie. Vroeger was dat in strijd met de waardigheid van het beroep. Half verloren omdat de Orde nog bestaat, als een corporatistisch orgaan dat tegelijk rechter en partij is. Wij zijn voorstander van een soort hoge raad voor de medische deontologie, waarin naast artsen ook patiënten en parlementsleden zitten.'

We zijn ondertussen op Moretusburg aangekomen, in de schaduw van de vroegere Métallurgie Hoboken. Merckx moet bij Eugène bloed trekken. Bij Mariette controleert hij of haar longontsteking goed genezen is. Het kleine tuintje van het paar ligt er fleurig bij. Enkele jaren geleden is de vergiftigde grond tot dertig centimeter diep afgegraven en vervangen. 'Toen we hier pas begonnen te werken, vielen de koeien en de paarden letterlijk dood in de weide', vertelt Kris Merckx. 'Toch wilde niemand aanvaarden dat ook de buurtbewoners gevaar liepen. We hebben toen verkregen dat alle 2800 kinderen uit de buurt werden getest: 44 kinderen werden gehospitaliseerd, 22 van hen bleken effectief loodvergiftiging te hebben en 18 hadden letsels aan het zenuwstelsel. De publieke druk werd zo groot dat het bedrijf wel moest saneren.'

De strijd tegen loodvergiftiging en asbest is gewonnen. Umicore